
Hollywoodból a Fehér Házba – Ronald Reagan élete

Ronald Reagan azon ritka amerikai elnökök közé tartozik, akik már korábban is ismertek és népszerűek voltak, de két elnöki ciklusa után is rajongói voltak szerte a világon, s halála után valóságos reneszánsza kezdődött, ami a mai napig tart, s nem csak az Egyesült Államokban. Reagan Közép-Kelet-Európában különösen közkedvelt és nagy becsben tartják, mint azt a Budapesten felállított szobra is jelzi (a Szabadság-téren állították fel 2011-ben). Rengetegen írtak már Reaganról kezdve a volt elnök életrajzi írtásaival, és a sor úgy tűnik, folytatódik. *H. W. Brands* történész legutóbbi könyve is ezt a valóságos jelenséget megtestesítő férfi életrajzával teszi gazdagabbá tudásunkat nem csak Reaganról, de az Egyesült Államok huszadik századi válságairól és sikereiről egyaránt.¹

A szerző hangulatosan meséli el Reagan életének fontosabb szakaszait, amit azért megkönnyít az is, hogy Reagan élete fordulatossá, már-már kalandosá vált. Az első világháború alatt volt kislány, anyagilag kifejezetten hátrányos helyzetben lévő családban nőtt fel, de képes volt főiskolára járni, noha nem volt éltanuló; volt sportkommentátor egy középnyugati rádióállomásnál, sikerült nevet szereznie magának Hollywoodban, színészi és retorikai képességei pedig lehetővé tették a politikához vezető utat, miután filmes karrierje a második világháború után hamar lecsengett. És az igazi pályafutás csak ezután kezdődött. Mindezeket az állomásokat Brands olvasmányosan mutatja be és közben természetesen fel-felvillantja a kor nagy háttérképeit: az 1920-as években először megjelenő fogyasztói társadalmat, az 1930-as években a gazdasági válságtól sújtott Amerikát, Franklin Delano Rooseveltnél elnöki éveinek essenciáját, a második világháború után hamar elharapódzó kommunista-ellenességet, a hidegháború Reagan által is megélt hazai lecsapódását, a politikai konzervativizmus előre törését az 1960-as években, melynek egyik zászlóvivője éppen Rea-

¹ H. W. Brands a University of Texas jól ismert történésze. Számos sikeres könyv szerzője, köztük *The Reckless Decade* (1995), *Lone Star Nation* (2004), *Andrew Jackson* (2006), *Traitor to His Class* (2008) vagy a *The Man Who Saved the Union* (2012).

gan volt, egészen a hidegháború végéig, amikor is a Reagan által vezetett Egyesült Államok került ki győztesen az évtizedekig tartó konfrontációból a Szovjetunióval szemben. Emellett képet kapunk Hollywoodról az 1930-as évektől egészen az 1950-es évek elejéig, amikor is Reagan színészi karrierje végleg befejeződött. Ez viszont egybeesett a televízió felvirágzásával, amely új lehetőségeket adott Reagannek. A General Electric-kel kötött szerződése megújult népszerűséget hozott számára egy sikeres tv-sorozatnak köszönhetően. Nyolc éven át majd minden vasárnap milliók nézték és hallgatták Reagant, aki a kapitalizmus egyik legsikeresebb cégét népszerűsítette a könnyed szórakoztató műfaj keretein belül. „Reagan a GE-nél eltöltött évek alatt”, írja Brands, „egy hollywoodi alakból a konzervatív nézetek nemzeti szószólójává vált”. (125)

Brands természetesen nem csak leír, de próbál magyarázni és megmagyarázni is. Például fontos szempontként jelenik meg Reagan pszichológiai háttere: az alkoholista apa és a szegénység nyomán kialakult féltékenység és biztonságihiány, amit igazán csak emberek előtti szerepléssel tudott ellensúlyozni, de igazán sosem volt bizalmas ember, s adottságai nem voltak megfelelőek az igazi hollywoodi sztársághoz sem. Részben ez vezetett első házasságának felbomlásához is Jane Wymannel. Ezek a problémák valóban csak a korai negyvenes éveire múltak el – szinte nyomtalanul. 1952-ben elvette Nancy Davist, amely házasság élete végéig elkísérte, és emellett a politika végérvényesen élete fő mozgatórugója lett. Ettől függetlenül a fiatalkori bizonytalanságok valószínűleg végig a felszín alatt lebeghettek. Mindenesetre az 1940-es évek végére Reagan komoly tapasztalatot szerzett a hollywoodi színészek érdekképviselője terén a helyi és valamelyest az országos politikában is. Így mire kialakult az Egyesült Államok hidegháborús politikája a feltartóztatás programjával, paralel módon Reagan is kialakította saját antikommunista és az amerikai demokráciába vetett hitét és ahhoz való aktív politikai hozzáállását. A könyv mindvégig felvillantja az amerikai belpolitika néhány már feledésbe merült és számos máig jól ismert epizódját, míg a nemzetközi kapcsolatokból adódó fordulatok is mind felbukkannak, hogy megfelelő háttérrel biztosítsanak Reagan politikai arcúlatának kialakuláshoz és bemutatásához.

Reagan számára az igazi áttörés 1964-ben érkezett el, amikor is Kennedy halála után a Republikánus Párt és a konzervatív szavazók keresték a megfelelő jelöltet. Noha Barry Goldwater nem volt nyerőképes elnökjelölt, az egykori filmszínész pont az ő érdekében tartott elhíresült beszéde helyezte Reagant a konzervatív mozgalom figyelmének a központjába. 1964-ben tehát megkapta a hőn áhított színpadot, amire mindig is annyira vágyott, most

már a politikai színházban. És az 1960-as évek először a polgárjogi küzdelmek mentén és nyomában kialakult nagyvárosi erőszakkal, majd Vietnam miatt a fiatalok körében megjelenő háború- és kormányellenes tiltakozással és néha túlságosan kilengő liberalizmussal a konzervatív politika malmára hajtották a vizet. 1966-os fölényes győzelme a kaliforniai kormányzóságért persze az országosan tapasztalható Republikánus siker része volt, de Kalifornia mint állam fontossága és az azelőtt politikai posztot be nem töltő Reagan győzelme kiemelkedő volt – s sok lehetőséget vetített előre mind Reagannak személyesen, mind a Republikánus Párt számára.

De az első országos megmérettetés – az 1968-os választási év – fiaskót hozott Reagan számára. A viharos 1968-as év – a vietnami kudarcok, Johnson bejelentése, miszerint nem kívánja magát újra megmérettetni az elnöki posztért, a Martin Luther King Jr. és Robert Kennedy elleni merényletek és számos nagyvárost érintő zavargások – új arcért kiáltott, ami elhittette Reagannal, hogy ő lehet ez az arc. De a rutinos és komoly hálózattal rendelkező Nixon simán elnyerte a Republikánus Párt jelölését és a novemberi elnökválasztás alkalmával is sikert aratott. Ugyanakkor Reagannek Kaliforniában az egyetemi zavargások miatt kellett aktívan és sokak szerint túlságosan keménykezűen eljárnia. Ezeket az eseményeket mindenki ízlése szerint ítélte meg, de az országos ismertség tény lett: Reagan a konzervatív politikai erők egyik élharcosává vált az Egyesült Államokban, különösen az 1970-es kormányzósági újraválasztásával – még ha ez a győzelem korántsem volt olyan fölényes, mint négy évvel korábban. Viszont Brands jól illusztrálja, hogy az egyetemi zavargások kapcsán hozott keménykezű intézkedései és a költségvetési hiány egyensúlyba hozására tett lépései mennyire jól vetítették előre majdani elnöki lépéseit.

Miután Reagan kitöltötte két ciklusát Kalifornia kormányzójaként – és Nixon csúfosan végezte elnöki hivatalát – csakis a Fehér Ház jöhetett szóba mint ambiciózus jövőkép a politika terén. Ennek megfelelően Reagan kiválasztotta azt a fórumot, amivel leghitelesebben és maradandóbban kommunikálhat az amerikai emberekkel: a rádiót. Brands hitelesen mutatja be, miért nem a televíziót választott a korábbi filmszínész: hiúság az idősödő korára nézve, hangjának és az azon kimondott szó varázsa, a hatalmas számú ember napi szinten való elérése, s nem utolsó sorban Franklin Roosevelttel utánzása, aki Reagan politikai hőse volt – mind-mind fontos szempont egy esetleges elnöki kampány felépítésében. S rádiós beszédeit mindig ő írta – egy újabb érdekes szempont a sokszor politikailag butának elkönyvelt Reagannal kapcsolatosan.

Noha az 1976-os elnökválasztási ciklusban ismét nem sikerült megszereznie a republikánus jelöltséget, nem adta fel és ezután is a rádióban hir-

dette saját konzervatív igéjét, ahol „megerősítette hírnevét, mint az ország legvonzóbb konzervatív személye... Nem mindenki értett egyet Reagannal, de ritkán találták ellenszenvesnek” (209.). **Jimmy Carter elnöki évei** sok szempontból igen sikertelenek voltak, ami csak részben adódott az elnök hibáiból, de mindenképpen megnyitotta az utat egy újabb republikánus győzelemhez az 1980-as elnökválasztáson.

A könyv nagyobbik része érthetően Reagan nyolc elnöki évével foglalkozik. Reagan két alapvető dolgot akart megvalósítani: gazdasági programjának egyik lényege az adócsökkentés és a kormányzati kiadások csökkentése volt (a Védelmi Minisztérium látványos kivételével), míg a másikat a nemzetközi verseny a kommunizmussal fémjelezte. Ez utóbbinak lényege a Szovjetunióval folytatott fegyververseny fokozása és az amerikai előny megszerzése, illetve megtartása volt, mint az amerikai nemzetbiztonság alapköve. Reagan mindig a nagy képet tartotta szem előtt és eszerint is kormányzott: megosztotta vízióját az amerikaiakkal, akik nagy többsége azt lelkesen fogadta, az apróbb részletek megvalósítását azonban beosztottjaira hagyta. A szerző számos apró epizódra kitér, amik színesítik az amúgy is mozgalmas 1980-as éveket, de ezek nem elvesznek, hanem valóban hozzáadnak a fő narratívához.

Reagan retorikája nem véletlenül kap külön hangsúlyt kormányzási technikájában. Kevesen voltak ennyire birtokában ennek az adottságnak – vagy művészetnek –, és tudtak élni ennyire az előnyeivel. Franklin Delano Roosevelt óta nem volt ennyire kimagasló retorikai elnöke az Egyesült Államoknak, s nem véletlen, hogy Reagan egyik példaképe is pont Roosevelt volt. Ha úgy érezte, a Kongresszus nem hajlandó az ő által képviselt és meghirdetett politikához segítő kezet nyújtani új törvények megalkotásában, egyszerűen átnyúlt a fejük felett és a választókhöz beszélt. Ez utóbbiakat sikerült meggyőznie, így azok kellő nyomást gyakoroltak választott képviselőikre, hogy azok közül elég támogassa Reagan gazdaságpolitikáját. Noha nem mindig sikerült ez a varázslat, mégis szinte védjegye lett elnöki gyakorlatának.

Reagan testesítette meg az újult erővel előre törő konzervativizmust. Retorikája gyakran csillantotta meg a vallásosság jegyeit, noha ő maga nem volt minden vasárnap templomba járó hívő, s a harcot a kommunizmussal felvevő aktív nemzetbiztonsági politikát folytató szerep is a liberálisok állandó keresztüztüzebe helyezte. De az amerikaiak jelentős része elégedett volt ezzel az állásponttal. S az elnök újra meg újra képes volt retorikai kiválóságának köszönhetően megnyerni magának a többséget és hihetően elhárítani esetleges kellemetlen felelősséget. A rengeteg külpolitikai probléma (a ko-

reali utasszállító lelővése a szovjetek által, a nicaraguai kontrák finanszírozása, ami végül az Irán-Kontra Ügyben csúcsonyosodott ki és lett a Reagan-adminisztráció legsötétebb fejezete, az afganisztáni szovjet megszállók elleni csapatok fegyverrel való ellátása, a falklandi háborúban való magatartás és különösen a Szovjetunióval való viszony, mindenekelőtt Gorbacsovval (Reagan második ciklusa idején) mindig arra kényszerítette az elnököt, hogy mélyen merítsen abból a retorikai varázstárból, amit oly nagyszerűen művelt: hol őszinte megbánással vagy tudatlansággal, hol mérgesen és felindultan, mély érzelmekkel és pátosszal, máskor pedig humorral volt képes mindig megtalálni a legmegfelelőbb hangot, amikor honfitársaihoz beszélt.

Brands egy olyan Reagant mutat be nekünk, aki sokkal ügyesebb politikus volt annál, mint amit sokszor neki tulajdonítanak. Ösztönös megérzései vezérelték legtöbbször és ezek, ha nem is voltak mindig sikeresek a szűken vett politikai térben, a népszerűségi dimenzióban a legtöbbször sikerült saját malmára hajtania a vizet. Emellett a szerző jó érzékkel ismerteti meg velünk a Fehér Ház mindenkori lakójának feladatait. Nyilván számtalan eltérés van elnök és elnök között, de minden elnöknek sok-sok hasonlósággal kell szembenézni és megpróbálni a kihívásokat jól kezelni, azokból lehetőleg előnyt kovácsolni. Ilyen lehet, amikor egy minisztertől kell valahogy megszabadulni (ahogy ezt Reagan tette Alexander Haig külügyminiszter esetében), vagy amikor a hivatalos külföldi elnöki utakat lehet az újrávalásztás érdekében propaganda célokkal megvalósítani. Az elnöknek meg kell küzdenie a kabinetten és a nagyobb bürokrácián belüli hadakozással, amit Reagan taktikusan oldott meg.

A számos probléma és válsághelyzet közül talán kiemelkedik – különösen a mai helyzetből visszatekintve – a terrorizmus ekkor megkezdődött megerősödése. Reagan előtt is voltak terrorcselekmények, de elsősorban a nyugat-európai szélsőbaloldalhoz köthető emberrablások és gyilkosságok formájában. Az 1980-as évek hozta meg a Közel-Keleten burjánzó iszlamista terrorizmust, ami elsősorban az Egyesült Államok ellen irányult. S mivel idővel ez vezetett a 2001. szeptember 11-i eseményekhez és az azóta is tartó Nyugattellenes terrorhoz, így a könyv ezen részei kivételes relevanciával bírnak a mai olvasó számára. Reagan gyakorlatilag ugyanazt a retorikát használta már az 1980-as években, amit George W. Bush vett át tőle, s ami a terror elleni harcot meghirdette. Ezzel kapcsolatos a részletesen kifejtett „Irán-kontra” néven elhíresült botrány, amelynek során kiderült, hogy az amerikai kormány fegyvereket adott el Iránnak – ami törvényellenes volt –, azért, hogy ennek fejében az irániak rábírájék a palesztinokat, hogy amerikai túszoikat engedjenek szabadlábon. Ráadásul az izraeli közvetítőkön keresz-

tül lebonyolított fegyverüzlet profitjából a nicaraguai kontrákat támogatták a Kongresszus ilyen rendelete ellenében. Semmi sem okozott akkora presztízsveszteséget Reagannak, mint a félig-meddig a tudtán kívül történt illegális akció. Talán a majdnem teljes sajtótájékoztató anyaga a témában túlságosan aprólékos, viszont jobban megismerteti az olvasóval a 30 évvel ezelőtti eseményeket, szereplőket, kormányzati és sajtótechnikákat, érveket és érzelmeket. Egy másik, a mostani elnök miatt is releváns aspektus ebből a szempontból, hogy Reagan hagyta, hogy a független vizsgálóbizottság végezze a munkáját, ő maga többször is segítette a tényfeltárást, és noha nem tudott a kontráknak nyújtott illegális támogatásról, vállalta a politikai felelősséget. Ezek Donald Trumpról nem mondhatók el.

A másik fontos szempont természetesen a Szovjetunióval való tárgyalások, amelyek Gorbacsov hatalomra kerülésével valósulhattak meg. Reagan mindenképpen előnyben volt, hiszen az amerikai gazdaság összehasonlíthatatlanul erősebb lábakon állott, mint a szovjet, s így a hosszú távú fegyverkezési verseny a szovjet érdekek ellen volt. Kommunista beállítottsága ellenére Gorbacsov nagy adag realitásérzékről tanúskodott, amikor pragmatista külpolitikát folytatott, és a két ellenséges szuperhatalom vezetője között egészen munkaképes kapcsolat alakult ki, amely végül előre hozta a hidegháború végét is. A Reagan–Gorbacsov találkozók nagy aprólékossággal jelennek meg, talán picit túlsúlyosak az egész könyvet illetően, de ez nyilvánvalóan a szerző érdeklődését és nézőpontját tükrözi.

Sokszor megjelenik Nancy Reagan, a First Lady szerepe is, de az általános mítosszal szemben kiderül, hogy nem volt akkora befolyása az elnökre, mint azt sokan feltételezik. Természetesen hatott Reaganre és bizonyos esetekben tudta őt befolyásolni, de nem irányította, mint azt sokszor a közhiedelem tartja. Majdnem ilyen sokszor jelenik meg a történelmileg sokkal fontosabb Franklin Roosevelttel, akivel a szerző rendre összehasonlítja Reagant. Ahogy Brands fogalmaz, „a kulcs Reagan sikeréhez éppúgy, mint Roosevelttel esetében, az a képesség volt, hogy visszaállítsa az amerikaiak saját hazájukba vetett hitét” (734). Mind politikai technikájában, mind retorikai képességében, mind korszakos politikai fajsúlyánál fogva a szerző e két elnökben látja a huszadik század amerikai történelmének két legnagyobb alakját.

Naplóbejegyzésekre, jegyzőkönyvekre, archív anyagokra, korabeli újságcikkekre és akkori politikai szereplők emlékirataira és interjúikra támaszkodva Brands jól mutatja be a Reagan féle Fehér Ház működését, a politikai döntések előkészítését, és ezekben Reagan szerepét. Brands jól vezeti végig az olvasót mind a számos belpolitikai és ugyanúgy a külpoli-

tikai válságokon és kihívásokon. Legyen szó adócsökkentésről, gazdasági tervekről, közép-amerikai, közel-keleti vagy az általános értelemben vett kommunizmus elleni harcról, Brands részletesen, de érthetően és élvezetesen mutatja be az apró epizódokat, amelyeket helyesen ágyaz a nagyobb folyamatokba, s ezalatt felvonultatja az 1980-as évek gyakorlatilag összes főszereplőjét, az amerikai színtéren pedig rengeteg mellékszereplőt is. A könyv elfogulatlan, ami további érdem, hiszen Reagan roppant népszerű még ma is, és ezért több elfogult hangot is hallani vele kapcsolatban. Egy józan, kimért, a hibákat és erényeket egyformán feltáró munka viszont segít az olvasónak elhelyezni Ronald Reagant a palettán.

A könyv ugyan vaskos, de mivel számos rövid fejezetre van tagolva, s nagyon olvasmányos stílusban íródott, ahol megfelelő egyensúlyban van az elmesélés és az információ, örömet okoz a mű olvasása. Az amerikai elnökök és az őket körülvevő miliő, a Fehér Házat megelőző és későbbi életút mindig is olvasók hatalmas táborát szólította meg az Egyesült Államokon belül és kívül egyaránt. Kevés elnök volt annyira népszerű, mint Reagan, s élete gyakorlatilag felölelte az egész huszadik századot, amit *Henry Luce* oly híresen „az amerikai évszázadnak” nevezett.

H. W. Brands, Reagan. *The Life (Ronald Reagan élete)*, New York: Doubleday, 2015. 805. o.

Peterecz Zoltán